

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <https://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Róbert Király
Article / Článok: Problematika ochrany vodných zdrojov v Európskej únii – Skúsenosti regionálnych aktérov
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.3.141-158>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

KIRÁLY, R. 2023. Problematika ochrany vodných zdrojov v Európskej únii – Skúsenosti regionálnych aktérov. In *Politické Vedy*. Vol. 26, no. 3, pp. 141-158. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.3.141-158>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

PROBLEMATIKA OCHRANY VODNÝCH ZDROJOV V EURÓPSKEJ ÚNII – SKÚSENOSTI REGIONÁLNYCH AKTÉROV

AN ISSUE OF PROTECTION OF WATER RESOURCES IN EUROPEAN UNION — EXPERIENCES OF REGIONAL ACTORS

Róbert Király*

ABSTRACT

The pollution of water resources is a civilizational problem, the urgency of which will increase as climate change progresses. Today we have a problem with water not only with quantitative, but also in qualitative point of view. This was the main reason for us to focus our attention on this environmental problem. The focus of this paper was to provide theoretical and practical information for integrating the legislative-implementation process on the regional level in the context of strengthening the protection of water resources. In the first part of our study, we explored the water pollution problem through the lens of European competences and selected legislations. The same process was chosen for the analysis of water protection in joined member states of the integration grouping which is Slovakia and the Czech Republic. In the research part we focused on assessing the degree of implementation of European measures in the issue of water resource protection by chosen regional actors of water politics in Slovakia and the Czech Republic, while identifying deficiency arising in this process. This research obtained the data using open questionnaire, through which we addressed the actors that were responsible for the implementation of the adopted decisions into practice. Subsequently, we used a comparative method to evaluate the current state and protection level of drinking water in the compared regions.

Key words: Water Protection, Slovakia, Czechia, European Union, Environment, Water Pollution

* PhDr. Róbert Király, PhD. pôsobí ako externý pedagóg na Inštitúte politológie, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 17. novembra 6600/1, 080 01 Prešov, Slovenská republika, e-mail: kiralyr001@gmail.com.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.3.141-158>

Úvod

Dôsledky krízy životného prostredia môžeme aktuálne vidieť už v každej časti našej planéty. Klimatické zmeny, znečistenie všetkých zložiek prírody, kríza biologickej rozmanitosti a v neposlednom rade kvantitatívne i kvalitatívne zhoršenie stavu našich vodných zdrojov (i hydrologického cyklu) budú mať aj v horizonte blízkej budúcnosti čoraz vážnejšie sociálne, ekonomické, zdravotné i ekologické dopady. Vzhľadom na aktuálnosť problematiky sme sa rozhodli v predložennom príspevku zamerať sa na právo a politiku Európskej únie, Slovenska a Českej republiky vo vzťahu k ochrane našej životodarenej tekutiny, o ktorú sa už dnes vedú rôzne diplomatické, ba aj vojenské spory.

Primárnym cieľom vedeckého príspevku je tak posúdenie miery implementácie európskych opatrení v otázke ochrany vodných zdrojov zo strany vybraných regionálnych aktérov, pričom identifikujeme deficity vznikajúce v rámci tohto procesu. Dáta vo výskumnej časti získavame prostredníctvom dotazníka, cez ktorý oslovujeme aktérov zodpovedných za implementáciu prijímaných rozhodnutí do praktického života. Pre účely tohto príspevku oslovujeme Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Prešove a Krajskú hygienickú stanicu Ústeckého kraja v Ústí nad Labem. Výber krajov bol podmienený zhruba rovnakým počtom obyvateľov, čo nám umožňuje objektívnejšie posúdiť vodnú politiku prešovskej a ústeckej oblasti.

1. Politika Európskej únie v kontexte ochrany vodných zdrojov

Na úvod nášho výskumu je dôležité upriamiť pozornosť na skutočnosť, že Európska únia vo vzťahu k ochrane životného prostredia nemá výlučné právomoci. Jej kompetencie spadajú pod kategóriu tzv. spoločných, a teda členské štáty integračného zoskupenia majú možnosť implementovať environmentálnu politiku s väčším ohľadom na svoje národné a regionálne špecifiká. Táto skutočnosť pritom platí aj pre oblasť ochrany vôd. To znamená, že v určitých oblastiach môžu právne predpisy prijímať členské štáty, ako aj EÚ ako celok. Podmienkou však je, že členské štáty to môžu urobiť len v prípade, ak EÚ ešte právny akt nenavrhol, alebo sa rozhodla, že tak neurobí. Okrem toho politika EÚ v tomto kontexte disponuje aj nasledovnými princípmi (Kurrer 2021; Smernica 2004):

1. Princíp predbežnej opatrnosti: ide o nástroj riadenia rizika uplatňovaný v prípade, ak existuje vedecká neistota v súvislosti s predpokladom rizika

pre ľudské zdravie, alebo životné prostredie v dôsledku vykonania určitých politík. Ide tak o preventívny nástroj na zabránenie prípadných väčších negatívnych dôsledkov pre človeka i prírodu.

2. Princíp znečisťovateľ platí: ten je obsiahnutý v rámci smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES z 21. apríla 2004 o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd. Jej cieľom je preventívnym spôsobom predchádzať škodám na životnom prostredí (napríklad zabránením úniku nebezpečných látok do vodných zdrojov). V prípade, ak dôjde k znečisteniu, znečisťovateľ je povinný uhradiť náklady spojené s touto udalosťou a vykonať všetky opatrenia na jej nápravu.

Okrem vyššie zmienených princípov je dôležité uviesť aj tzv. základný rámec, s ktorým EÚ musí pracovať. Menovite ide o (Kurrer 2021):

- a) Environmentálne akčné programy: v nich sa predstavujú pripravované legislatívne opatrenia i ciele únijnej politiky v oblasti environmentálnej agendy. Program ale obsahuje aj najnovšie vedecké poznatky, investície či odporúčania, ako lepšie vykonávať nastavenú environmentálnu politiku v praxi.
- b) Horizontálne stratégie: v tomto kontexte môžeme spomenúť napríklad najznámejšiu stratégiu v tejto oblasti – stratégiu Európa 2020. Tá bola zameraná na zábezpeku udržateľného rastu, pričom podporovala nízkouhlíkové hospodárstvo a efektívnejšie využívanie prírodných zdrojov.
- c) Posudzovanie vplyvov na životné prostredie a účasť verejnosti: táto zásada siaha až k Aarhuskému dohovoru¹, pričom verejnosti zaručuje tri konkrétne práva. Menovite ide o právo verejnosti zúčastniť sa na rozhodovaní o životnom prostredí; právo na prístup k informáciám o stave životného prostredia; právo na prístup k spravodlivosti v prípade, ak došlo k porušeniu vyššie dvoch zmienených práv.
- d) Medzinárodná kooperácia: EÚ je významným partnerom pri medzinárodných rokoch v oblasti environmentálnej politiky.

¹ Aarhuský dohovor je v medzinárodnom kontexte považovaný za jeden z najvýznamnejších dokumentov svojej doby. Bol podpísaný dňa 25. júna 1998 na 4. ministerskej konferencii Európskej hospodárskej komisie OSN *Životné prostredie pre Európu* v dánskom Aarhuse. Dohovor ustanovuje právo verejnosti na prístup k informáciám, právo účasti na rozhodovacom procese a právo k spravodlivosti v oblastiach životného prostredia (Aarhuský 2023).

V konečnom dôsledku sme to mohli badať aj pri odsúhlasení znenia Parížskej klimatickej dohody z roku 2015.

- e) Vykonávanie, presadzovanie a monitorovanie: EÚ prostredníctvom svojich inštitúcií a schválených právnych prameňov má v kompetencii vykonávať, presadzovať i monitorovať európsku legislatívu v praktickom živote.

Vyššie zmienené nástroje sa explicitne zameriavajú práve na oblasť politiky ochrany životného prostredia, a teda aj agendy ochrany vodných zdrojov. Môžeme tak vidieť celý rad mechanizmov, ktoré zodpovedajú za čo najefektívnejšiu politiku v tejto agende.

Avšak, ako sme už uviedli, Európska únia nemôže konať v tejto problematike samostatne, ale pri implementácii „zelenej“ legislatívy sa musí vo väčšej miere spoliehať na zodpovednosť členských štátov. Táto skutočnosť je legislatívne podporená aj v tzv. Lisabonskej zmluve, čo vo svojom uznesení z 20. februára 2008 konštatoval aj Európsky parlament: *„potvrďuje sa osobitý charakter organizácie inštitúcií EÚ, ktorej členské štáty zverujú tie právomoci, o ktorých sa domnievajú, že sa budú lepšie vykonávať prostredníctvom spoločných mechanizmov, a zároveň sa v snahe vylúčiť akékoľvek obavy poskytujú dostatočné záruky toho, aby sa EÚ nestala centralizovaným, všemocným superštátom“* (Uznesenie 2008).

Oblasť politiky ochrany životného prostredia Lisabonská zmluva podrobnejšie upravuje nasledovným spôsobom. V článku 2 sa v bode č. 3 prvýkrát explicitne spomína životné prostredie v kontexte jeho ochrany. Jej signatári sa zhodli na tom, že spolu s vytváraním vnútorného trhu sa budú usilovať aj o trvalo udržateľný rozvoj Európy, ktorý bude pozostávať (okrem iného) aj z vysokej úrovne ochrany životného prostredia a zlepšenia jeho kvality (Úradný 2007, s. 13). V tomto odseku môžeme badať snahu členských štátov EÚ o hľadanie akéhosi vyváženého kompromisu medzi ekonomickými a ekologickými aspektami.

Politika ochrany životného prostredia sa ďalej explicitne spomína v kapitole č. 1 s názvom *„Všeobecné ustanovenia o vonkajšej činnosti Únie.“* Konkrétne v článku č. 10a písmena f) sa vyjadruje záväzok Únie prispievať k tvorbe takých medzinárodných opatrení, ktoré by svojim obsahom zachovali a zlepšovali kvalitu životného prostredia. V tejto súvislosti sa spomína aj zásada trvalo udržateľného hospodárenia so svetovými prírodnými zdrojmi, kde sa ako konečný cieľ spomína zabezpečenie ich trvalo udržateľného rozvoja (Tamže 2007, s. 26). Podľa nášho názoru ide o mimoriadne dôležitý článok v kontexte smerovania (minimálne)

európskej zahraničnej politiky. Participácia jedného z najbohatších a najväčších trhov sveta na hľadani riešení pri udržateľnej správe prírodných zdrojov – do ktorých sa samozrejme radia aj vodné zdroje – je výbornou motiváciou aj pre ostatné zoskupenia/štáty na svete. Kvitujeme tento bod Lisabonskej zmluvy, ktorý rozširuje snahu EÚ hľadať „zelené“ riešenia aj na medzinárodnej politickej scéne.

Z pohľadu kompetencií EÚ, o ktorých sme sa zmienili už v prechádzajúcej časti práce, je pre nás mimoriadne dôležitý článok 2c Lisabonskej zmluvy, ktorý ustanovuje oblasti v tzv. spoločných právomociach Únie a jej členských štátov. Medzi jednu z hlavných oblastí totiž signatári zaradili práve životné prostredie. V kontexte správy vodných zdrojov možno spomenúť aj oblasti ako poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo, energetiku, ale i vnútorný trh či ochranu spotrebiteľa (Tamže 2007, s. 49).

Oblasť životného prostredia sa ďalej spomína aj v článku č. 172a Lisabonskej zmluvy, kde sa dokonca explicitne uvádza problematika klimatických zmien. Konkrétne sa spomína európska podpora opatrení na medzinárodnej úrovni, ktoré budú zamerané na riešenie buď regionálnych, alebo celosvetových problémov životného prostredia, a to predovšetkým opatrenia na boj proti zmene klímy (Tamže 2007, s. 89). Prečo je tento článok tak dôležitý aj v súčasnej dobe?

Klimatické zmeny a vodné zdroje sú totiž veľmi úzko prepojené. Ako sa uvádza vo Svetovej správe o stave vody z dielne OSN s názvom „*UN World Water Development Report (WWDR)*“ z roku 2020, krajiny musia prijať urgentné opatrenia na zastavenie rastu globálnej teploty, nakoľko v opačnom prípade dôjde k ohrozeniu miliárd ľudí v dôsledku nedostatku pitnej vody. Zvýšenie teploty nielenže spôsobuje väčšie suchá, ale znižuje aj samočistiacu vlastnosť sladkej vody, čím – okrem iných vplyvov – poškodzuje aj biodiverzitu závislú na danom zdroji. Nejde pritom „len“ o problém Afriky, Ázie či Latinskej Ameriky (United 2020).

Klimatické zmeny ohrozujú pitnú vodu dokonca už aj na Slovensku. Od roku 1980 môžeme negatívne dôsledky klimatických zmien v kontexte ochrany vodných zdrojov sledovať až na 60 % územia Slovenska. Štatisticky uvedené, za obdobie rokov 1981 – 2015 bol zdokumentovaný priemerný pokles výdatnosti našich prameňov (resp. zdrojov podzemných vôd) v intervale mínus 8 %, pričom až o 15 % poklesla výdatnosť podzemných vodných zdrojov v Kysuckej vrchovine, Podtatranskej kotline, pohorí Vtáčnik, Slovenskom raji, Vihorlatských vrchoch a Muránskej planine. Ako uvádza Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR z roku 2019, našu vodu ohrozujú aj ďalšie dôsledky klimatických zmien: „*prípady extrémnych výkyvov počasia v posledných rokoch*

(napríklad mrazy a suchá v roku 2012, povodne v roku 2013) vedú i v našich podmienkach k ohrozeniu zdrojov a obmedzeniu dodávok pitnej vody“ (Szalai 2019).

Predmetný článok Lisabonskej zmluvy teda už v roku 2007 – 2008 reflektoval hrozbu klimatických zmien a apeloval na hľadanie riešení v tejto globálnej environmentálnej problematike. Po uplynutí viac ako dekády od prijatia Lisabonskej zmluvy sa však kríza ešte intenzívnejšie prehĺbila, pričom celosvetové zásoby vodných zdrojov sú stále vo veľkom nebezpečenstve. Jedným zo spôsobov, ako bojovať proti klimatickým zmenám, sú investície do obnoviteľných zdrojov energie. O tejto problematike pojednáva aj Lisabonská zmluva, a to konkrétne v XX Hlave, článku 176a bode 1.) s názvom „Energetika“. Konkrétne Lisabonská zmluva hovorí o tom, že v súvislosti s vytvorením i fungovaním vnútorného trhu so zreteľom na potrebu zlepšovať a zachovávať životné prostredie, majú členské štáty Únie v energetickej oblasti sledovať tieto zadané ciele:

1. Zabezpečovať fungovanie trhu v rámci energetickej oblasti,
2. Zabezpečiť bezpečnosť energetických dodávok v EÚ,
3. Podporovať prepojenosť energetických sietí,
4. Presadzovať tzv. energetickú efektívnosť, vývoj i úsporu obnoviteľných zdrojov energie (Úradný 2007, s. 90).

Ide o mimoriadne dôležitý článok, nakoľko vodné zdroje nie sú dôležité len pre život človeka i de facto celého globálneho ekosystému, ale sú takisto energetickým zdrojom, ktorý vyrába čistejšiu energiu v komparácii s fosílnymi zdrojmi. Vývoj i úspora obnoviteľných zdrojov, a teda aj vodných zdrojov, je určite správnym krokom smerom k udržateľnejšej spoločnosti. Z toho dôvodu kvitujeme zaradenie tejto problematiky aj do tak zásadného právneho prameňa, akým je Lisabonská zmluva. Zároveň musíme skonštatovať, že ide o poslednú časť dokumentu, ktorá vyslovene spomínala oblasť životného prostredia.

Implementáciu európskej vodnej politiky do praxe môžeme ďalej vidieť cez prijaté smernice, ktoré si musia členské štáty prevziať do svojich národných zbierok zákonov. V súvislosti s ochranou vôd môžeme spomenúť nasledovné:

1. Smernica Rady č. 2000/60/EHS, ktorá ustanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva.

2. Smernica Rady č. 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov.²
3. Smernica Rady č. 2006/118/ES o ochrane podzemných vôd pred znečistením a zhoršením kvality.
4. Smernica Rady 98/83/EHS o kvalite vody určenej pre ľudskú spotrebu (pitná voda), ktorú v roku 2020 revidovali.
5. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/54/ES z 18. júna 2009 o využívaní a uvádzaní na trh prírodných minerálnych vôd.
6. Smernica Rady 2013/51/Euratom z 22. októbra 2013, ktorou sa ustanovujú požiadavky na ochranu zdravia obyvateľstva vzhľadom na rádioaktívne látky obsiahnuté vo vode určenej na ľudskú spotrebu.

Z uvedeného vyplýva, že EÚ podľa nášho názoru (minimálne kvantitatívne) dostatočným spôsobom pokrýva problematiku ochrany vodných zdrojov.

Uvedené právne predpisy dostatočným spôsobom reagujú aj na aktuálne hrozby v predmetnej agende, pričom toto naše konštatovanie je podmienené aj revidovanou smernicou o vode určenej na ľudskú spotrebu, ktorá dokonca prekračuje štandardy stanovené WHO. K dostatočnosti európskej legislatívy sa pozitívne vyjadrili aj naši dotazovaní aktéri vodnej politiky (Komisia 2020).

2. Vybrané slovenské zákony v kontexte ochrany vodných zdrojov

To, do akej miery budú vyššie zmienené európske smernice implementované do praktického života závisí aj od prístupu samotných členských štátov. Je všeobecne známe, že mnohé krajiny EÚ nedostatočným (alebo žiadnym) spôsobom implementujú smernice do svojej národnej legislatívy. Z toho dôvodu je potom Únia nútená pristúpiť tieto prípady na súdne orgány a vymáhať si tak dodržiavanie európskeho práva. Medzi najčastejšie deficity Brusel napríklad uvádza (Oznámenie 2016):

² Podobnú problematiku reflektuje aj Rozhodnutie Komisie zo 4. mája 2007, prostredníctvom ktorého sa ustanovili ochranné opatrenia v kontexte používania prípravkov na ochranu rastlín obsahujúcich látku tolylfluamid. Ide o chemickú látku, ktorá sa časom premieňa na nitrosamin (NDMA), ktorý má potenciálne karcinogénne účinky. EÚ tak nebojuje „len“ proti dusičnanom a dusitanom, ale aj proti ďalším chemickým látkam. Dáta z najnovších výskumov pritom nemusia do budúcnosti vylúčiť aj zákaz/obmedzenie ďalších prípravkov z priemyselnej a poľnohospodárskej činnosti, ktoré sú škodlivé voči životnému prostrediu i zdraviu človeka (Rozhodnutie 2007).

- a) Nedostatočná kapacita v správnych orgánoch za presadzovanie právnych predpisov
- b) Nedostatočná kapacita v organizáciách, ktoré sú zodpovedné za environmentálnu reguláciu
- c) Nedostatok dát, dôkazov a informácií
- d) Absencia zručností na lokálnej úrovni
- e) Nedostatočná úroveň sankcií pri vymáhaní práva
- f) Chýbajúca koordinácia na úrovni štátnej správy v kontexte zabezpečenia vertikálnej a horizontálnej konzistentnosti priorít
- g) Nedostatočné začlenenie agendy životného prostredia do národných politík, programov či projektov.

V nasledujúcej časti príspevku sa preto zameriame na to, akým spôsobom sú „vodné“ smernice EÚ implementované do zákonov Slovenskej republiky. Pre účely príspevku vyberáme tie právne predpisy, ktoré najväčšími predmetné oblasti politiky upravujú. Menovite tak ide o:

1. Ústava SR (prvý, druhý, šiesty oddiel).
2. Zákon č. 359/2007 Z.z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
3. Zákon č. 39/2013 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
4. Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
5. Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.
6. Zákon č. 205/2004 Z.z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
7. Zákon č. 375/2021 Z.z., ktorým sa mení zákon č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z.z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov.
8. Zákon č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z.z. o regulácii v sieťových odvetviach.
9. Zákon č. 364/2004 Z.z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon).

Na základe vyššie uvedených skutočností konštatujeme, že Slovensko

dostatočným spôsobom legislatívne upravuje oblasť vodnej politiky. S týmto stanoviskom pritom súhlasili aj všetci aktéri vodnej politiky, ktorí sú súčasťou nášho dizertačného výskumu. Legislatívu považovali za dostatočnú Regionálny úrad verejného zdravotníctva v meste Prešov, Slovenská agentúra životného prostredia, Ministerstvo životného prostredia SR a Výskumný ústav vodného hospodárstva SR.

3. Vybrané české zákony v kontexte ochrany vodných zdrojov

Z pohľadu nášho výskumu je ďalej zaujímavé zanalyzovať, akým spôsobom k problematike ochrany vôd pristupuje Česká republika, ktorá spolu s nami tvorila niekoľko desaťročí spoločný územno-správny štátny celok. Vzhľadom na podobnosť oboch štátov a fakt, že samostatné Slovensko aj Česká republika vznikli v rovnaký deň, je možné objektívne posudzovať právo a politiku aj v oblasti ochrany vôd. Európske smernice o ochrane vodných zdrojov Česko implementovalo do svojho národného legislatívneho poriadku prostredníctvom nasledovných zákonov, ktoré najväčšmi túto oblasť politiky ovplyvňujú:

1. Ústava – prvý článok č. 3 (Listina základných práv a slobôd Hlava č. 4); čl. 7 Ústavy, čl. 10, 10a, 10b.
2. Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o zmene některých zákonů (vodní zákon).
3. Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí.
4. Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí
5. Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí)
6. Zákon č. 167/2008 Sb. o předcházení ekologické ujmě a o její nápravě a o změně některých zákonů.
7. Zákon č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci).
8. Zákon č. 224/2015 Sb. o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií).

9. Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

Český právní poriadok tak obsahuje mnohé zákony, ktoré majú za úlohu ochraňovať životné prostredie a všetky jeho súčasti. Za pozitívum považujeme aj vodný zákon, ktorý je špecificky zameraný práve na ochranu tejto životodarnej tekutiny. Rozdielnosť so Slovenskom je ale doposiaľ v Ústave ČR, ktorá aktuálne stále nemá osobitne zakomponovanú ochranu vôd tak, ako to má Slovenská republika.

Táto skutočnosť sa mala podľa programového vyhlásenia vlády **P. Fialu** zmeniť do konca roka 2022, avšak aktuálne (február 2023) je to stále iba v teoretickej rovine. K tejto téme sa navyše vyjadril aj Nejvyšší soud ČR, ktorý zmenu Ústavy ČR odmieta, nakoľko ochrana vôd je podľa neho de iure dostatočná, a to vďaka článku 7 základného zákona štátu (Málek 2023). Dostatočnosť českej legislatívy nám potvrdili aj aktéri dizertačného výskumu, menovite Ministerstvo zemědělství ČR, Ministerstvo zdravotnictví ČR, Krajská hygienická stanice Ústeckého kraje či Výskumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka.

4. Skúsenosti regionálnych aktérov v Česku a na Slovensku v kontexte ochrany vôd

4.1 Výskumný dizajn

Hlavným cieľom nášho výskumu je poskytnúť teoretické i praktické informácie pre zefektívnenie legislatívno-implentačného procesu na regionálnej úrovni, a to v súvislosti s posilnením ochrany vodných zdrojov. Menovite sa zameriavame na posúdenie miery implementácie európskych opatrení v otázke ochrany vôd zo strany regionálnych aktérov vodnej politiky na Slovensku a v Českej republike, pričom identifikujeme deficity vznikajúce v tomto procese. Výber skúmaných štátov bol podmienený skutočnosťou, že niekoľko desaťročí tvorili spoločný územno-správny štátny celok, pričom od 1. januára 1993 mali rovnakú východiskovú pozíciu v kontexte tvorby a implementácie opatrení na ochranu vodných zdrojov.

Z hľadiska typológie môžeme uviesť, že ide o aplikovaný, kvalitatívny, strednodobý, interdisciplinárny a diagnostický výskum, ktorého závery majú ambíciu pomôcť k zefektívneniu legislatívno-implentačného procesu minimálne v ďalších regiónoch.

4.1.1 Metóda zberu dát výskumnej časti

K zberu dát využívame otvorený dotazník, pričom odpovede od respondentov získavame e-mailovou/online formou. Za slovenskú stranu ako aktérov vodnej politiky oslovujeme Regionálny úrad verejného zdravotníctva v meste Prešov – Oddelenie hygieny životného prostredia a zdravia. Rovnaký počet respondentov oslovujeme aj pri analýze ochrany vodných zdrojov v Českej republike. Menovite ako aktérov vodnej politiky oslovujeme Krajskú hygienickú stanicu Ústeckého kraja v Ústí nad Labem.

Zber dát prebiehal od druhej polovice roka 2022 do prvej polovice roka 2023, pričom všetci oslovení aktéri vodnej politiky mali v rámci výskumného dotazníka k dispozícii 5 otázok. Spôsob odpovedania i poradie zodpovedaných otázok nie je fixne daný, a tak mohli respondenti využiť možnosť otvorených odpovedí bez stanovenia znakového limitu. Znenie otázok vo výskumnom dizajne uvádzame podľa dotazovaného aktéra.

A) Otázky pre slovenského regionálneho aktéra vodnej politiky:

1. Ako hodnotíte aktuálny stav pitnej vody v regióne?
2. Ako hodnotíte aktuálne platnú európsku legislatívu/národnú legislatívu v súvislosti s ochranou pitnej vody?
3. Zohľadňuje aktuálne platná legislatíva regionálne špecifiká?
4. V čom vidíte najväčšie nedostatky predmetnej legislatívy a jej implementácie do praxe? Chceli by ste na niečo špecifické poukázať?
5. Aké riešenia by ste navrhli na kvalitatívne posilnenie stavu pitnej vody v regióne?

B) Otázky pre českého regionálneho aktéra vodnej politiky:

1. Ako hodnotíte aktuálny stav pitnej vody v regióne?
2. Ako hodnotíte aktuálne platnú európsku legislatívu/národnú legislatívu v súvislosti s ochranou pitnej vody?
3. Zohľadňuje aktuálne platná legislatíva regionálne špecifiká?
4. V čom vidíte najväčšie nedostatky predmetnej legislatívy a jej implementácie do praxe? Chceli by ste na niečo špecifické poukázať?
5. Aké riešenia by ste navrhli na kvalitatívne posilnenie stavu pitnej vody v regióne?

4.1.2 Metóda analýzy dát

Získané dáta od zmienených aktérov vodnej politiky SR a ČR počas analýzy odpovedí sumarizujeme do podoby, ktorá predstavuje čo najkvalitnejšie

informácie pre hlavný cieľ práce. Počas analýzy odpovedí identifikujeme čo najširšie spektrum dát o agende ochrany vôd, ktoré sa týkajú cieľa výskumu. Za týmto účelom využívame tzv. metódu triangulácie zdrojov dát, prostredníctvom ktorej komparujeme odpovede jednotlivých aktérov vodnej politiky na tú istú problematiku.

Medzi limity práce patrila rozsahová obmedzenosť skúmaných objektov. Nepochybne sa výskum dá rozšíriť aj na iných respondentov, ako aj iné štáty. Aj keď na jednu stranu ide o limit, tak na druhú stranu to môžeme považovať za výhodu, nakoľko výskum má perspektívu rozšíriť sa v budúcnosti aj o ďalších aktérov vodnej politiky v EÚ i mimo nej. Ďalším limitom práce je rozsahová obmedzenosť analýzy európskej i národnej legislatívy. Z dôvodu množstva prijatých právnych predpisov sme sa preto rozhodli vybrať tie, ktoré podľa nášho názoru (a názoru niektorých dotazovaných aktérov vodnej politiky) najväčšími ustanovujú opatrenia na ochranu vôd. Vybrané právne predpisy sme z dôvodu zmieneneho limitu ohraničili prioritne na oblasť platných zákonov a smerníc.

4.2 Vyhodnotenie skúseností vybraných regionálnych aktérov v Česku a na Slovensku v kontexte ochrany vôd

V poslednej časti príspevku predstavujeme spracované dáta, ktoré vyplývajú z odpovedí v rámci vykonaných dotazníkov. V tejto kapitole tak vyhodnocujeme informácie získané od predstaviteľov Regionálneho úradu verejného zdravotníctva v meste Prešov a Krajskej hygienickej stanice Ústeckého kraja v Ústí nad Labem. Zber dát prebiehal prostredníctvom online formy (e-mailovej komunikácie). Aktéri vodnej politiky odpovedali na celkovo 5 otázok z oblasti vodnej politiky a vodného práva (viď výskumný dizajn).

Prvým analyzovaným aktérom je Regionálny úrad verejného zdravotníctva v meste Prešov, v ktorého mene odpovedala **T. Miščiková** (vedúca Oddelenia hygieny životného prostredia a zdravia). Zber dát prebiehal v dňoch 19. 10. 2022 - 8. 11. 2022. Závery z tohto dotazníka možno zhrnúť do nasledovných bodov:

1. Kvalita vody v spádovom území RÚVZ v Prešove je na vyhovujúcej úrovni. Neeviduje sa žiadna výnimka na používanie vody, ktorá by bola v zlom hygienickom stave.
2. Čoraz viac obyvateľov sa odpája od verejných vodovodov a napája sa na vlastný zdroj pitnej vody – studňu. Dôvodom je nižšia cena a nedôvera v bezpečnosť chlóru. Hygienu vody tak zabezpečujú laickým spôsobom. To vedie k zvýšeniu zdravotného rizika. Veľký problém môže nastať pri tzv.

regulovanom odbere, kedy sa môže kontaminovať aj voda z verejných vodovodov.

3. Legislatívu RÚVZ hodnotí ako dostačujúcu, avšak problém vidí v jej uplatňovaní.
4. Na negatívnej kvalite surovej vody sa v nemalej miere podieľa poľnohospodárstvo či lesohospodárska činnosť. Zvyšuje sa aj bakteriálna kontaminácia. Poukazuje na to, že chlór nedokáže zlikvidovať vírusy vo vode, čo predstavuje potenciálne nebezpečenstvo.
5. Odporúča dobudovať Vodnú nádrž Tichý potok, čo by zastabilizovalo kvalitu odoberanej vody z Torysy³.

Druhým analyzovaným aktérom je Krajská hygienická stanica Ústeckého kraja v Ústí nad Labem. Zber dát prebiehal v dňoch 03. 02. 2023 - 09. 02. 2023. Závery z tohto dotazníka možno zhrnúť do nasledovných bodov:

1. Kvalita vody v ústeckom kraji je na vyhovujúcej úrovni. V čase zberu dát hygiena nezaznamenala žiadne problémy
2. Legislatíva je na dostatočnej úrovni. Pracujú predovšetkým s vyhláškou 252/2004 Sb, ktorá stanovuje hygienické požiadavky na pitnú vodu.
3. Aktuálne platná legislatíva však nezohľadňuje regionálne špecifiká. Respondent to však neuvádza ako negatívum, nakoľko s tým zatiaľ nemali žiadny problém. Vyzdvihol skutočnosť, že takto sú aspoň nastavené kritériá kvality naprieč celou Českou republikou. Problém by však mohol nastať, ak by v regióne nastala určitá špecifická situácia, ktorú by celonárodná legislatíva nebola schopná riešiť
4. Zásadné nedostatky v legislatívno-implentačnom kontexte respondent nevníma
5. Ústecký kraj je s kvalitou vody spokojný. Nenavrhuje teda žiadne riešenia na posilnenie jej kvality. Najvýznamnejším dodávateľom vody je spoločnosť SČVK, s ktorou je bezproblémová kooperácia

Záver

Záverom môžeme konštatovať, že pri komparácii odpovedí od slovenského a českého respondenta v populačne podobne veľkých krajoch je situácia s pitnou vodou odlišná. Aj keď aktuálne obaja respondenti ohodnotili stav vody za

³ Na toto odporúčanie respondentka apelovala ešte v roku 2005. Aj napriek tomu ale nedošlo k náprave rizikového stavu (Miščíková in Dudinský-Urban 2005, s. 64-66)

kvalitatívne dostatočný, v prešovskej spádovej oblasti vznikli mnohé riziká, ktoré kvalitu vody znižujú (vyhliadky do budúcnosti pritom nie sú rovnako optimistické). Obaja respondenti sa zhodli na tom, že legislatíva je v poriadku. Na slovenskej strane sa však vyskytol problém s nedostatočným implementačno-sankčným mechanizmom, ktorý negatívne ovplyvňuje efektívnu aplikáciu legislatívy do praktického života.

Mierne obavy na českej strane vznikli len v súvislosti s nezohľadnením regionálnych špecifik v rámci národnej legislatívy. Zatiaľ to však v praktickom živote nespôsobilo žiadne problémy (čo sa nedá vylúčiť v budúcnosti). Môžeme tak konštatovať, že český objekt nášho výskumu je v súvislosti s ochranou pitnej vody na tom lepšie než jeho slovenský náprotivok, a to aj napriek tomu, že Ústava SR explicitnejšie ochraňuje túto životodarnú tekutinu.

Legislatívna podobnosť oboch skúmaných krajín nás tak dostáva do roviny ľudského faktora, ktorý je mimoriadne dôležitý v implementačnom procese. Ani prísne nastavená legislatíva s prísnyim sankčným mechanizmom nie je zárukou vymáhania práva. Aj z toho dôvodu preto ako jedno z riešení navrhujeme zlepšenie environmentálnej osvedy u obyvateľstva, ako aj systematicky začať budovať dôveru v štátne inštitúcie. Kombinácia potenciálnej neznalosti problematiky (ako v prípade využitia domácich nebezpečných dezinfekčných prostriedkov v PSK) s nedôverou v štátne autority môže vyústiť do nebezpečného stavu, na ktorý doplatia aj tí, ktorí sa ničím neprevinili.

V konečnom dôsledku tak legislatíva a politické záväzky nestačia. V súvislosti s ochranou vôd máme veľkú moc v rukách aj my, občania. Jednou z ciest môže byť tzv. suficiencia, ktorá volá po skromnosti a odklone od zdrojovo náročného spôsobu života (Schätzing 2022, s. 267 - 268).⁴

Aplikácia takejto myšlienky do kontextu ochrany vôd je zároveň aj jedným zo spôsobov implementácie mäkkej cesty pri riešení tejto problematiky. V opačnom prípade nás môže čakať scenár, ktorý načrtol politológ **I. Dubnička**, ktorého citoval slovenský environmentálny filozof **R. Sťahel**: „*S pokračujúcou devastáciou životného prostredia a miňaním konečných zdrojov, bez ktorých je nielen nadprodukcía, ale už aj základná reprodukcia spoločnosti nemožná, je čoraz zjavnejšie, že boj o zdroje bude nielen pokračovať, ale bude aj čoraz*

⁴ Nehospodárnosť s vodou je totiž jedným z kľúčových problémov tejto témy. Jedným z dôvodov je aj tzv. princíp *The Tragedy of the Commons*, ktorý hovorí, že bezplatný prístup k verejným zdrojom nás nabáda k ich amorálnemu zneužívaniu pre čo najväčší zisk. Nejde pritom len o vodu, ale aj o ďalšie prírodné zdroje či rastlinné a živočíšne druhy, ktoré sa tak stávajú ohrozenými. (Hardin 1968, s. 1243 - 1246)

bezohľadnejší.“ (Sťahel 2017, s. 92)

Literatúra:

- Aarhuský dohovor, 2023. Dostupné na internete: <https://www.minzp.sk/medzinarodne-dohovory/aarhusky-dohovor.html>
- HARDIN, G., 1968. *The Tragedy of the Commons*. Dostupné na internete: <https://www.hendrix.edu/uploadedFiles/Admission/GarrettHardinArticle.pdf>
- Komisia víta konečnú dohodu o kvalite vody a dostupnosti pitnej vody. Dostupné na internete: <https://edpresov.sk/index.php/uvod/aktuality/item/257-komisia-vita-konecnu-dohodu-o-kvalite-vody-a-dostupnosti-pitnej-vody>
- KURRER, Ch., 2021. *Politika v oblasti životného prostredia: všeobecné zásady a základný rámec*. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/71/politika-v-oblasti-zivotneho-prostredia-vseobecne-zasady-a-zakladny-ramec>
- MÁLEK, A., 2023. *Ministerstvo chce väčší ochranu vody a pôdy v Ústave. Zbytečné, miní kritici*. Dostupné na internete: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-ministerstvo-chce-vetssi-ochranu-vody-a-pudy-v-ustave-zbytecne-mini-kritici-222072>
- MIŠČÍKOVÁ, T., 2005. Is construction of the Tichý potok water supply reservoir necessary?. In *Environmental Management – Water Quality in the Prešov Self-Governing Region from the Perspective of its Effect on Public Health (a collection of presentations from the international colloquium organised under the auspices of MUDr. Irena BELOHORSKA, Member of the European Parliament*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2005. ISBN 80-8068-435-9.
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. *Dosahovanie prínosov environmentálnych politík EÚ prostredníctvom ich pravidelného preskúmania*. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM:2016:316:FIN>
- Rozhodnutie Komisie zo 4. mája 2007, ktorým sa ustanovujú ochranné opatrenia v súvislosti s použitiami prípravkov na ochranu rastlín obsahujúcich tofylfluamid, ktoré vedú ku kontaminácii pitnej vody. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0322&qid=1627120814424>
- SCHÄTZING, F., 2022. *Zachráňme našu planétu! Globálne klimatické zmeny*.

- Bratislava; IKAR, 317 s., ISBN 978-80-551-8247-6.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES z 21. apríla 2004 o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A32004L0035>
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/54/ES z 18. júna 2009 o využívaní a uvádzaní na trh prírodných minerálnych vôd.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0054&from=RO>
- Smernica Rady č. 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=LEGISSUM:128013>
- Smernica Rady 98/83/EHS o kvalite vody určenej pre ľudskú spotrebu (pitná voda).* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:31998L0083>
- Smernica Rady č. 2000/60/EHS, ktorá ustanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0060>
- Smernica Rady č. 2006/118/ES o ochrane podzemných vôd pred znečistením a zhoršením kvality.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0118>
- Smernica Rady 2013/51/Euratom z 22. októbra 2013, ktorou sa ustanovujú požiadavky na ochranu zdravia obyvateľstva vzhľadom na rádioaktívne látky obsiahnuté vo vode určenej na ľudskú spotrebu.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0051&from=SK>
- SŤAHEL, R. 2017. K východiskám nitrianskej školy kritického environmentalizmu. In *Kapitoly z dejín environmentálneho myslenia*. Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2017. ISBN ISBN 978-80-558-1243-4.
- SZALAI, P. 2019. *Klimatické zmeny na Slovensku ohrozujú pitnú vodu.* Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/section/voda/news/klimaticke-zmeny-na-slovensku-ohrozuju-pitnu-vodu/>
- United Nations World Water Development Report, 2020.* Dostupné na internete: <https://en.unesco.org/themes/water-security/wwap/wwdr/2020>
- Úradný vestník Európskej únie 2007.* Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK
- Ústava ČR, 1992. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>
- Ústava SR, 1992. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/>
- Uznesenie Európskeho parlamentu z 20. februára 2008: o Lisabonskej zmluve. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0055_SK.html?redirect
- Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17>
- Zákon č. 39/2013 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2013/39/>
- Zákon č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci). Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-76>
- Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí). Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/zzcr/2001-100>
- Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-123>
- Zákon č. 167/2008 Sb. o předcházení ekologické ujmě a o její nápravě a o změně některých zákonů. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-167>
- Zákon č. 205/2004 Z.z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-205>
- Zákon č. 224/2015 Sb. o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií). Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/zzcr/2015-224>
- Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-254>
- Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/zzcr/2000-258>

- Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny. Dostupné na internete: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-543>
- Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/zz/2007-355>
- Zákon č. 359/2007 Z.z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/zz/2007-359>
- Zákon č. 364/2004 Z.z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon). Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/364/>
- Zákon č. 375/2021 Z.z., ktorým sa mení zákon č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z.z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2021/375/>
- Zákon č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z.z. o regulácii v sieťových odvetviach. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/442/>